

Nr B 63

Utlåtande i anledning av väckt motion om inrättande av en lärostol i oligofreni vid något av rikets universitet eller karolinska institutet.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren av herr *Edström* väckt motion (I: B 7) har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i frågan om inrättande av en lärostol i oligofreni (professur eller laboratur) vid något av universiteten eller karolinska institutet, i första rummet vid Lunds universitet.

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen, i vilken åberopats vad i de vid 1958 års A-riksdag väckta motionerna I: 36 och II: 39 anförts.

Statsutskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande av kanslern för rikets universitet efter hörande av vederbörande universitets- och högskolemyndigheter.

Medicinska fakulteten i Uppsala har anfört bland annat följande.

Principiellt är fakulteten positiv till varje tanke att bygga ut den medicinska forskningen och att tillgodose berättigade undervisningskrav. Fakulteten finner det emellertid svårt att nu fastställa huruvida det föreslagna ämnet, som nära ansluter sig till så många olika specialiserade forskningsområden (psykiatri, pediatrik, barnpsykiatri, genetik, psykologi, endokrinologi, neuropatologi, biokemi m. m.), är lämpat att sammanslås under en ledning. Utredning härom bör föranstaltas. F. n. synes det lämpligt att genom särskilda anslag möjliggöra studier med avancerad och speciell metodik för att på så sätt nå fram till ökad kännedom om dessa rubbningars etiologi och patogenes m. m.

Utöver dessa synpunkter vill fakulteten framhålla att det för den medicinska forskningen och undervisningen f. n. anmäler sig talrika andra krav på professorer, vilka synas vara av större angelägenhetsgrad än en professur i oligofreni. Emellertid vill fakulteten nu liksom tidigare tillstyrka att en utredning kommer till stånd och att förslag framlägges, därest statsmakterna finna detta lämpligt och det kan ske utan åsidosättande av andra krav på medicinska professorer, vilka fakulteten finner vara mera angelägna.

Större akademiska konsistoriet i Uppsala tillstyrker den begärda utredningen.

Medicinska fakulteten i Lund har med instämmande av det *större akademiska konsistoriet* därstädes anfört bland annat följande.

Fakulteten är för sin del övertygad om vikten av intensifierad forskning ifråga om sinnslöhetens orsaksförhållanden. De största praktiska vinsterna av en sådan forskning torde vara att förvänta beträffande förebyggande åtgärder.

Fakulteten har redan 1950 i ett remissyttrande gällande specialistutbildningen i psykiatri framhållit vikten av att de i Lund och dess närhet belägna

specialsjukhusen anknötes till universitetet genom inrättande av akademiska befattningar för att därigenom bättre kunna utnyttjas i forskningens tjänst.

Såsom i motionen framhålls, är Vipeholms sjukhus i Lund en av Europas största anläggningar för vård av lågtstående sinnesslöa och det synes fakulteten självklart, att Vipeholm är det lämpligaste sjukhuset i Sverige till vilket en institution för oligofreniforskning kan knytas. Vissa om än blygsamma forskningslokaler skulle för övrigt där relativt lätt kunna ordnas. I Lund finns även en vårdanstalt för blinda med komplicerat lyte, som erbjuder stora möjligheter för forskning på det här aktuella området. I Lunds närhet finns ytterligare ett flertal anstalter, vars klientel i stor utsträckning består av sinnesslöa.

Ett fruktbart samarbete torde kunna förväntas med en rad andra universitetsinstitutioner i Lund, förutom de medicinska framförallt även den genetiska, där redan nu forskning beträffande sinnesslöhet bedrivs. Fakulteten vill här särskilt också understryka behovet av att neuropatologien, som har stor betydelse för oligofreniforskningen, får en ämnesrepresentant i Lund.

Med hänvisning till det sagda får fakulteten livligt instämma i motionens hemställan om utredning och förslag i frågan.

Medicinska fakulteten i Göteborg har med instämmande av det större akademiska konsistoriet därstädes avgivit följande yttrande.

Fakulteten delar motionärernas åsikt, att det otvivelaktigt föreligger ett flertal mycket betydelsefulla oligofreniproblem, som väntar på sin vetenskapliga bearbetning. Liksom motionärerna finner fakulteten, att oligofreniforskning har anknytning till många viktiga grenar inom medicinen, och att genetiken därvid bildar en hörnsten, samt att det medicinska ämnesområde, där oligofrenierna har sin egentliga hemvist, är psykiatrin.

Trots att fakulteten sålunda i princip instämmer i de av motionärerna framförda synpunkterna, måste den dock i nuvarande läge framhålla uppbyggnaden och utbyggnaden av den allmänpsykiatriska forskningen såsom en betydligt mer trängande uppgift. Ännu har nämligen icke de existerande lärostolarna i psykiatri erhållit tillräckliga personella och materiella resurser för effektiv forskning och undervisning. De föreslagna nya professurerna vid mentalsjukhus ha ännu icke inrättats, och i fråga om barnpsykiatrin, det område som torde ha starkaste anknytningen till oligofreniforskningen, beräknas landet först innevarande år få sin första professur i ämnet.

Först sedan allmänpsykiatrins forsknings- och undervisningsbehov blivit tillgodosedda och sedan barnpsykiatrin hunnit få en fastare vetenskaplig representation vid våra universitet, torde det vara lämpligt att upptaga frågan om specialforskning (inklusive oligofreniforskning) och specialprofessurer inom psykiatrins ram. Dessutom vill fakulteten framhålla, att en verklig uppbyggnad av de psykiatriska forskningsresurserna sannolikt kommer att medföra en ökad forskning även på oligofreniernas område.

Fakulteten delar motionärernas uppfattning, att Vipeholms sjukhus för närvarande synes erbjuda de bästa förutsättningarna för en till universitet knuten oligofreniforskning och anser det önskvärt att redan nu en läkarbefattning vid Vipeholms sjukhus knytes närmare till Lunds universitet, exempelvis såsom en klinisk lärarbefattning.

Karolinska institutets lärarkollegium har anfört bland annat följande.

Det är ett mycket omfattande forskningsprogram motionärerna tänkt sig uppställt för den blivande professorn i oligofreniforskning, varvid för genomförandet av detsamma intimt samarbete förutsattes med ett stort

antal medicinska discipliner. Häremot har lärarkollegiet självfallet icke några invändningar att göra. Lärarkollegiet finner emellertid skäl att erinra om att inrättandet av ett flertal nya professurer och forskningsinstitutioner sedan länge är aktuellt inom psykiatrien. För endast några veckor sedan tillstyrkte lärarkollegiet inrättande av professurer vid vissa sinnessjukhus, rörande vilka utredningsarbete pågått sedan 1950. Utökandet av antalet kliniska professurer i psykiatri har även länge varit en brännande fråga, särskilt för institutets vidkommande med hänsyn till de ökade undervisningsuppgifter, som medfölja den nya medicinska examensstadgan. En ävenledes sedan åtskilliga år förberedd och för närvarande lika aktuell fråga är inrättandet av professurer i barnpsykiatri vid samtliga universitet och medicinska högskolor med hänsyn till det stora behovet dels av forskning inom detta område, dels av utbildning av specialister i barnpsykiatri. Hittills har endast en dylik professur inrättats.

Vad beträffar institutet ter det sig sedan länge nödvändigt att förbättra de otillfredsställande forsknings- och undervisningsmöjligheterna för de professorer vid institutet, vilkas ämnen falla inom psykiatriens område. Lärarkollegiet har upprepade gånger bland annat hemställt om inrättande av en laboratur i socialpsykiatri vid den psykiatriska kliniken samt en lärarbefattning i medicinsk kriminologi vid den rättspsykiatriska kliniken. Dessa befattningar skulle skapa forskningsmöjligheter inom två områden, som ur samhällssynpunkt äro synnerligen betydelsefulla, nämligen socialpsykiatrien med hänsyn till de psykiska sjukdomarnas stora sociala skadeverkningar samt kriminologien på grund av brottslighetens oroande tillväxt.

En förstärkning av forskningsmöjligheterna inom den kliniska psykiatrien och inom rättspsykiatrien skulle bli av väsentlig betydelse även för studiet av oligofrenierna. De sociala konsekvenser, som den intellektuella efterblivenheten medför, ha berörts av motionärerna, och en icke oväsentlig del av de oligofrena faller även under rättspsykiatriens verksamhets- och forskningsområde på grund av benägenheten till social urspårning och kriminellt handlande hos vissa typer av dessa.

Lärarkollegiet, som sedan länge i sina årliga petita framför starkt grundade önskemål om nya professurer i skilda ämnen och plägar uppföra dessa professurer efter angelägenhetsgrad, anser sig ha skäl räkna med att inrättandet av nya akademiska befattningar under de närmaste åren tyvärr måste bli begränsat på grund av det statsfinansiella läget. Under sådana omständigheter kan lärarkollegiet icke finna det rationellt att redan inrättade professurer icke kunna förses med behövliga resurser eller att sedan länge planerade professurer icke kunna komma till stånd eller erhålla otillräckliga hjälpmedel i fråga om personal och utrustning till förmån för inrättande av en professur med tillhörande säkerligen mycket kostnadskrävande forskningsinstitution avseende oligofreni. Sedan de nuvarande, synnerligen trängande behoven tillgodosetts, bland annat även inom psykiatrien och dess redan förefintliga deldiscipliner, vill lärarkollegiet varmt tillstyrka, att även en professur i oligofreni inrättas. Kollegiet finner emellertid med hänvisning till vad ovan anförts vägande skäl föreligga att avstyrka förslaget att nu inrätta en dylik professur.

Kanslern för rikets universitet har anfört följande.

Utän tvivel föreligger ett flertal mycket betydelsefulla oligofreniproblem, som väntar på sin lösning inom psykiatrien, det medicinska ämnesområde där oligofrenierna torde ha sin egentliga hemvist.

I nuvarande läge måste emellertid, såsom framhållits av bland andra medicinska fakulteten i Göteborg, upprustningen och utbyggnaden av den

allmänpsykiatriska forskningen vara en betydligt mer trängande uppgift än inrättande av en lärostol i oligofreni.

De existerande lärostolarna i psykiatri ha ännu icke erhållit tillräckliga personella och materiella resurser för en effektiv forskning. Den 4 oktober 1957 har 1955 års läkarutbildningsutredning avgivit betänkande med förslag rörande professorer i psykiatri vid vissa sinnessjukhus. De av utredningen framlagda förslagen, till vilka statsmakterna ännu ej tagit ställning, syfta till att skapa förbättrade möjligheter för en intensifierad forskning inom psykiatrien och för ökad specialistutbildning på detta område. Kostnaderna för ett genomförande av utredningens förslag ha av utredningen uppskattats till i runt tal 8,5 miljoner kronor i engångskostnader och 2,3 miljoner i årliga kostnader. I fråga om barnpsykiatrien, det område som torde ha den starkaste anknytningen till oligofreniforskningen, beräknas vårt land först i år få en professor i ämnet.

Först sedan allmänpsykiatriens forsknings- och undervisningsbehov blivit tillgodosedda och barnpsykiatrien hunnit få en fastare vetenskaplig förankring vid rikets universitet torde, såsom medicinska fakulteten i Göteborg framhållit, det vara lämpligt att upptaga frågan om specialforskning (inklusive oligofreniforskning) och specialprofessorer inom psykiatriens ram. En verklig upprustning av de psykiatriska forskningsresurserna torde, såsom fakulteten vidare framhållit, komma att medföra en ökad forskning även på oligofreniernas område.

Sammanfattningsvis innebär min ståndpunkt, att åtgärder för närvarande icke böra vidtagas i syfte att genomföra motionärernas förslag.

I och för sig synes Vipeholms sjukhus för närvarande erbjuda de bästa förutsättningarna för en till medicinskt lärosäte knuten oligofreniforskning.

Utskottet. Med hänvisning särskilt till vad kanslern för rikets universitet anfört i detta ärende och under erinran om att det av 1955 års läkarutbildningsutredning framlagda förslaget rörande inrättandet av professorer i psykiatri vid vissa sinnessjukhus för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning anser utskottet sig icke böra tillstyrka bifall till den förevarande motionen. Utskottet hemställer alltså,

att motionen I: B 7 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 oktober 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ohlon, Einar Persson, fröken Andersson, herrar Thun, Pålsson, Bergman, Holmqvist, Sundelin, Söderberg, Mårtensson, Ivar Persson, Bertil Petersson och Anders Johansson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Malmborg, Rubbestad, Persson i Växjö, Ståhl, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, Andreasson, fröken Karlsson, herrar Hansson i Önnarp, Johansson i Norrköping och fröken Vinge.